

Inhoud

Proloog	7
Jeugd	17
Middelbare school	27
Basketbal	37
Journalistiek	52
De fiets	78
Grote meneer	96
Voetbal en andere ongemakken	114
Boeken	138
Hard werken – weinig leven	151
Afscheid en comeback	174
Bon vivant	186
Knorrepot met hart van goud	204
Doping	215
Nieuwe wegen	228
Het einde	241
Marts grote falen	255
Epiloog: van werken is nog nooit iemand doodgegaan	259
Dankwoord	269
Bronnen	271
Register	275

Proloog

‘Straks ga ik naar Los Angeles,’ had Mart tegen Ischa Meijer gezegd in een interview dat begin juli 1984 in *Vrij Nederland* werd gepubliceerd.

Vanzelfsprekend was het de bedoeling dat Nederlands beste en bekendste verslaggever-presentator na afloop van de Tour de France linea recta richting Amerika zou afreizen. Daar ging hij verslag doen van de Olympische Spelen, die van 28 juli tot en met 12 augustus zouden plaatsvinden.

Een jaar eerder was hij al met regisseur Martijn Lindenberg naar Los Angeles afgereisd in het kader van voorbereidende activiteiten voor *Studio Sport*. De twee mannen, die zo’n prima team vormden, zagen het helemaal zitten en hadden grootse plannen. Het liefst zouden ze de Spelen coveren met Mart als anchorman ter plaatse. Maar daar was het NOS-budget niet toereikend voor, dat bleef voorlopig toekomstmuziek. Wel zouden ze in Amerika veel kunnen opsteken, en daar later hopelijk hun voordeel mee doen.

In Los Angeles ontmoetten de mannen ook Peter Ueberroth, de grote baas van de Spelen, die als geen ander wist hoe je de Spelen commercieel kon uitbaten. Tussen de bedrijven door wilde hij Mart graag aan een nieuw contract bij de NOS helpen. Verdiende die man uit Nederland zo weinig? In de VS streek een goede anchorman al gauw een miljoen dollar per jaar op. En dat Mart met zijn relatief bescheiden inkomen naast het presenteren ook nog

interviewde, filmpjes maakte en commentaar gaf bij wielrennen, schaatsen en basketbal, daar snapte hij al helemaal niets van.

Na twee weken rondkijken en contacten leggen keerden de mannen terug naar Nederland. Mart kon niet wachten om het volgende jaar als verslaggever naar Los Angeles af te reizen.

Smeets zou nooit op het vliegtuig stappen, want hij werd tijdens de Tour de France door de NOS-leiding geschorst.

Toen Mart met lichte trots had laten weten dat hij geïnterviewd zou worden door Ischa Meijer, had zijn vader hem meteen ge-waarschuwd: 'Kijk uit voor die man, let op je woorden.' Smeets sr. vertrouwde de kleine journalist met de scherpe pen niet helemaal, al zag hij wel in dat het een vakman was. Een paar maanden eerder had de gehaaide reporter het Rotterdamse burgemeestersechtpaar Peper, beiden in kennelijke staat, laten leeglopen.

Mart en Ischa, die aanvankelijk in de veronderstelling verkeerde dat de presentator ook joods was, liepen elkaar in Amsterdam-Zuid wel eens tegen het lijf. Dan dronken ze een kop koffie en praatten over het leven. Nu kwam Meijer naar Parijs, waar Mart op zijn hotelkamer bezig was met zijn voorbereidingen op de Tour.

Het werd een gezellig samenzijn in een Parijse brasserie nabij Marts hotel. Toen Mart na een paar uur en een glas wijn weer richting hotel vertrok had hij geen idee wat hij had aangericht.

Evert ten Napel herinnert zich de affaire nog goed. 'Eens in de zoveel tijd had Mart zoiets, een spraakmakend interview, in *Het Parool*, de *Vara-gids* of de *Volkskrant*. Zo'n stuk waarvan je dacht: mot dit nou zo nodig? Dan belde Theo Reitsma mij op en zei: "Het is weer zover, hoor. Een lekker interview met Smeets." Kon-den we de borst weer natmaken.'

In 1983 was Mart al eens voor een dag geschorst geweest wegens kritiek op de leiding van de NOS. Nu was hij echt te ver gegaan.

Proloog

Het begon er al mee dat hij zich beklaagde over het feit dat die ‘holle, bolle NOS’ de Tourploeg een paar jaar eerder had gehuisvest in Château Royal bij Evian-les-Bains, ‘te duur voor de Aga Khan’. En: ‘Ik word geacht mij op te houden in omgevingen waarvan de levensstandaard voor mij veel te hoog ligt. Belachelijk.’

Studio Sport ‘heeft als rubriek geen journalistiek geweten. [...] Als de Tour maar mooi overkomt, met hoge kijk- en waarderingscijfers – dan is mijn baas helemaal gelukkig. Ik verzet mij daar voortdurend tegen.’

Ook NOS-directeur Carel Enkelaar kreeg het voor zijn kiezen. Die weet ‘omtrent de kwintessens van sport geen reet; niets’. Net zo min als Marts chef. ‘Kees Boerhout is weer bang voor zijn baas. Carel Enkelaar is een tiran, maar wél van de aardige soort. Je kunt verschrikkelijk met hem lachen. Hij is heel slim. Een katholiek, maar hij had een jodenjongen kunnen zijn.’

Over wielrennen en de Tour de France zei Mart: ‘Laat de kijkers maar in de waan dat al die renners gelijk aan de start komen: honderdzeventig boerenkinkels; allemaal jongens die gezond zijn opgevoed met veel Tarvobrood – laat het publiek dat nou maar denken. De wetenschap die je als journalist hebt: hij gebruikt dope, hij niet; hij zus, hij zo – moet je dat nou echt openbaar maken? Wie, welke zaak dien je er eigenlijk mee? Je publiek? Jezelf? Je vak? Ik ga er eigenlijk nog steeds van uit dat ik mijn stiel ermee dien – hoewel ik denk dat ik daarin milder word. Ik heb heel lang dat gedrevene gehad, om aan te tonen dat sport heel echt en eerlijk moet zijn: maar ik zie nu wel in dat binnen die enorm grote cirkel van de sportwereld zoveel andere zaken een voorname rol spelen – het is allemaal gewoonweg niet meer te bevatten.’

Ook zei hij nog iets over de sporttic waarmee hij nu eenmaal was behept, en op zijn zevenendertigste in de toekomst kijkend: ‘Ik heb mezelf, eerlijk gezegd, nooit de vraag gesteld: hoe lang nog? Heb ik wel een finish in dit metier?’

Toen op woensdag 4 juli de nieuwe *Vrij Nederland* in de kiosken lag – de Tour was een kleine week onderweg – waren de rapen gaar. Smeets werd zonder pardon vanuit Alençon teruggeroepen. Op het vliegveld in Parijs riepen Nederlandse reizigers hem al na: ‘Hé Martje, je bent ontslagen.’ Zelf wist hij op dat moment nog niks.

‘SMEETS IS WEER BRUTAAL’ luidde op 5 juli de kop van het stuk in de populaire *Volkskrant*-rubriek ‘Dag in Dag uit’.

De volgende dag werd hem te verstaan gegeven dat de NOS geen vertrouwen meer had in zijn functioneren en dat de leiding het dienstverband zo spoedig mogelijk wilde beëindigen. Smeets werd voor de keus gesteld: vóór maandag 16 juli zelf ontslag nemen of ontslagen worden. Hij koos voor mogelijkheid twee, maar legde zich niet zomaar bij zijn lot neer en schakelde de Nederlandse Vereniging van Journalisten in.

Na afloop van het enerverende onderhoud in Hilversum bracht Mart later die dag ter ontspanning een bezoek aan de Haarlemse Honkbalweek. Daar bleek zijn enorme populariteit. Toen hij op de tribune verscheen werd hij door het publiek bij het derde honk toegezongen. ‘Ik kreeg er kippenvel van en moest serieus op mijn lip bijten toen ik een geweldig warm applaus ontving.’

Op 31 juli werd, weer in ‘Dag in Dag uit’, gemeld dat Smeets tijdens de ontslagprocedure ‘al nieuw onderdak heeft gevonden bij de AVRO’.

Dat was voorbarig. Inderdaad had Smeets die maand een keer rond de tafel gezeten met AVRO-coryfee Wibo van der Linde en Ruud ter Weijden (die in 1980 bij *Studio Sport* was vertrokken), maar tot overeenstemming was het niet gekomen.

Intussen werd op de redactie naar mogelijkheden gekeken om Mart te behouden. Evert ten Napel speelde daarin een belangrijke rol. Na overleg met Jan Stekelenburg (‘Jan was niet eens in

Proloog

vaste dienst, maar al wel een soort pater familias, zo iemand voor wie iedereen respect heeft’) besloot Ten Napel, zelf pas sinds 1982 werkzaam bij de televisie, Enkelaar op te bellen. ‘Die zat in zijn buitenhuis in Buurse. Ik weet nog dat ik eerst zijn vrouw aan de lijn kreeg. “Zo, ik had wel verwacht dat iemand van jullie zou bellen,” zei hij, “maar niet dat jij het zou zijn.”’

De volgende dag om tien uur stonden Ten Napel en Stekelenburg in de kamer van Enkelaar. ‘Carel deed dan meestal de koelkast open en dan werd er eerst een jenever geschonken, “Twents water” in de volksmond. Om de stemming te peilen. We hebben een lang gesprek gehad en uiteindelijk werd duidelijk dat Mart misschien toch nog een kans had. En dat er van hem werd verlangd dat hij tijdens de Olympische Spelen achter de schermen in Hilversum actief moest zijn.’

Mart was ernstig gegriefd, in zijn eer aangetast. Hij mocht niet naar de Olympische Spelen in het door hem zo geliefde Amerika en besloot vervolgens tot een sportieve revanche op de ‘enge meneren’. Dat deed hij door twee weken lang onafgebroken in de studio in touw te zijn. Zestien uur per dag. Mart werd eindredacteur van de *Ontbijtshow*. Het door Koos Postema en Harmen Siezen gepresenteerde olympische ochtendprogramma (speels, afwisselend en origineel) werd een groot succes.

Een van de medewerksters was Monique Hamer, die sinds een paar jaar bij de beeldbandmontage van *Studio Sport* werkte. ‘Mart deed die ontbijtshow geweldig. Samen met Peter Kloosterhuis deed ik atletiek. Beeldbandwerken met Mart was heel leuk en creatief. Beetje chaotisch, maar wel altijd net even anders. Het was lekker met Mart als eindredacteur.’

De affaire legde pijnlijk bloot hoe omstreden het aanstellingsbeleid van NOS-directeur Carel Enkelaar was. Nadat Bob Spaak

eind 1980 afscheid had genomen als sportchef waren twee namen als zijn mogelijke opvolger uit de bus gekomen: *Parool*-sportjournalist Cees van Nieuwenhuizen en Theo Reitsma. Maar Enkelaar wilde meer greep op de afdeling en bedacht iets anders. Omdat beide kandidaten 'managerskwaliteiten ontbeerden' toverde hij een onverwachte buitenstaander uit de hoed: Kees Boerhout ging leidinggeven aan *Studio Sport*. 'Boerhout heeft managerskwaliteiten. Hij weet dat een bal rond is en meer hoeft hij in deze functie ook eigenlijk niet te weten,' zo verklaarde Enkelaar zijn keuze tegenover de pers.

De autoritaire beslissing zette kwaad bloed bij de redactie, met als gevolg een sfeer om te snijden. Redacteuren schroomden niet Boerhout diens flagrante gebrek aan sportkennis in te peperen en vernederden de man die in zijn onschuld een keer vroeg waarom Heerenveen niet in de Elfstedentocht was opgenomen.

'Natuurlijk was dat harde werken achter de schermen een wraakoefening,' zegt Smeets. 'Boerhout had in de krant laten zetten dat hij mij zelfs de toiletten had kunnen laten schoonmaken. Henk Terlingen, die bij ons al op een zijspoor was gezet en bij de Spelen fungeerde als eindredacteur radio, heeft toen nog een beroemde rede gehouden. Hij ging op tafel staan en heeft een verhaal afgestoken waarvan hij wist dat Boerhout het zou kunnen verstaan, want die zat ergens in de buurt. "Collega's, wij zijn hier samengekomen om het over het onrecht een van onze collega's aangedaan te hebben..." En toen heb ik de "Gouden Pleeborstel" gekregen voor mijn inzet bij de Olympische Spelen, als antwoord op dat toiletgedoe van Boerhout. Heel mooi.'

Een hart onder de riem was ook het moment dat Heinze Bakker in de bres sprong. Tijdens een vergadering over het ontslag vroeg de Fries het woord. 'Ik wil één ding van je weten, Kees... hij is ontslagen, maar wil jij ons nu op dit moment aangeven wat er niet waar is van het verhaal in *Vrij Nederland*?'

Proloog

‘Toen werd Boerhout onvoorstelbaar kwaad,’ zegt Smeets, ‘hij liep rood aan, stiefelde de tent uit, sloeg met deuren en riep al het slechts wat je maar kon bedenken. De rest van de redactie liet hem toen vallen. Dat was een mooi moment. Ik ben gesteund voor en tijdens de Spelen.’

Ook voor het thuisfront niets dan lof. Echtgenote Willemien was een grote steun in moeilijke dagen en van zijn minnares Karen, die als stewardess over de wereld vloog, ontving hij kaarten uit verre oorden met lieve en opbeurende teksten. Alleen vader Smeets toonde zich minder betrokken: ‘Wie zijn billen brandt, moet op de blaren zitten. Je hebt erom gevraagd, dan had je je kop maar moeten houden.’

Intussen deed Marjan van Stijn van de NVJ de nodige moeite om Smeets’ ontslag aan te vechten. En vanuit de Raad van Bestuur van de NOS kreeg Mart onverwacht bemoedigende seintjes. Raad van Bestuur-lid Cees Spaan adviseerde hem om door te knokken.

Eind september, hij wist dat er enige beweging in de situatie was gekomen, werd Mart opgebeld door de secretaresse van Enkelaar. Of hij zich de volgende ochtend om 9.00 uur bij Enkelaar kon vervoegen.

Smeets: ‘Ik was even voor negenen op zijn kamer. Komt die bullebak van een baas binnen en vraagt: wat wil je drinken? Ik zeg: koffie. Nee, wat wil je drinken? Wil je een borrel? Ik: die drink je als je iets te vieren hebt. Waarop hij weer: ik wil graag met je vieren dat je weer aangenomen bent. Om vijf over negen ging er een jenever in. Ik was weer redactielid.’

Zo kon *de Volkskrant* op 26 september berichten dat Smeets toch mocht blijven. ‘Aanleiding tot het intrekken van het ontslag vormt “de positieve houding” van Smeets tijdens de verslaggeving van de Olympische Spelen. Smeets verzorgde toen de eindredactie van de ontbijtshow. Presentator Postema en mede-eindredacteu-

ren Ten Napel en Poelmann hebben zich bijzonder lovend uitgelaten over het werk van Smeets. Volgens een voorlichter van de NOS is dat voor de programmaleiding aanleiding geweest de verslaggever “opnieuw een kans te geven”.

Martijn Lindenberg was niet bepaald ingenomen met de onbezonnen uitspraken van Smeets. ‘Mart had gewoon in Los Angeles moeten zijn. En hij moet niet van die belachelijkheden uithalen, zo van: kijk mij eens interessant doen. Kom op man, dan kom je jezelf tegen. Daar baalde ik wel van. We waren een goed team. Dat zijn van die erupties geweest in zijn carrière. Ik weet nooit waarom die er waren, maar ze waren er.’

Het was een bepalende episode uit het leven van Mart Smeets.

De sportgek, de ex-sporter, de Amerikaliefhebber, de even eigenwijze als keihard werkende journalist, stond in 1984 op het toppunt van zijn bekendheid. Het was elf jaar geleden dat hij zijn gezicht voor het eerst, als beginnende freelancer, op de burelen van *Studio Sport* had laten zien.

Sinds twee jaar was hij, naast al het andere werk dat hij verrichtte, het gezicht van de zondagse *Studio Sport*-uitzending. Het was een door miljoenen bekeken programma in een tijd dat Nederland nog maar twee televisiezenders kende en waarin slechts drie sportuitzendingen per week werden verzorgd: op woensdag, zaterdag en zondag. Mart was bekend, geliefd en omstreden. Een man van zevenendertig jaar, in de kracht van zijn leven.

Het leven lachte hem toe, professioneel gezien althans. Privé liep het soms minder lekker, al was daarvan bij het grote publiek niets bekend.

Mart had een lange, zorgeloze schoolperiode achter de rug en was vervolgens geconfronteerd met een veel te vroeg afgebroken basketbalcarrière. Daarna stortte hij zich met alle energie die in hem

Proloog

zat (en dat was veel) op een journalistieke carrière. Die bracht hem bekendheid, met de daarbij behorende voor- en nadelen: vrouwen stonden voor hem in de rij, arrogantie lag op de loer.

Hij heeft zich in 1984 ontwikkeld tot een 'meneer' in de Tour en bij het schaatsen, maar ontpopt zich allengs tot het geweten van *Studio Sport*. De man met de onvoorstelbare werklust, de man die kennis heeft van álle sporten, de man van de interviews met de groten der sportaarde. Voetbal is niet zijn eerste keus, maar twintig jaar lang presenteert hij de zondagavondvoetbaluitzending met grote flair. Soms schopt hij tegen zere (kijkers)benen en betaalt hij de prijs voor zijn nog steeds toenemende roem.

Ook als schrijver doet Smeets van zich spreken. Niet alleen publiceert hij in talloze bladen, ook ontpopt hij zich als auteur van tientallen boeken. Later zal hij zijn werkterrein uitbreiden naar de muziek.

Werken, sport en muziek: het is zijn lust en zijn leven. Vieren-twintig uur per dag. Hij was er, en is dat nog steeds, met grote overgave mee bezig. 'Onmatigheid' is misschien de bron van zijn bestaan. Die manifesteert zich in zijn gedrevenheid, in zijn vrijheidsdrang, in zijn eigenwijsheid, in zijn verzamelwoede, in zijn hang naar het bourgondische, in zijn theatraliteit, in zijn roman-tiseren van de werkelijkheid.

Zijn gevoel voor dramatiek openbaart zich niet alleen in zijn rol van televisiepresentator, maar ook op persoonlijk gebied. Nog steeds als zijn mislukte eerste huwelijk ter sprake komt, rept hij van zijn 'Grote Falen'.

Of is hier allerminst sprake van een zekere aanstellerij? En is de wond werkelijk nog niet geheeld?

Wat is er in de veertig jaar dat Smeets in de journalistiek zit allemaal gebeurd? Wat voor persoon gaat er schuil achter Nederlands

meest gevierde sportpresentator? Wat heeft al die bekendheid hem gebracht? Waarom wordt hij zowel bewonderd als verguisd? Wie is deze man, die nog steeds regelmatig midden in de nacht wakker wordt tijdens het kijken naar sport op ESPN ('Dat is allemaal heel belangrijk'), maar 's ochtends met onverbiddeijke regelmaat om 7.00 uur opstaat?

Jeugd

1960, de Olympische Spelen in Rome.

Bewegende beelden van de prachtige zwarte atlete Wilma Rudolph, van de achttienjarige zwaargewichtkampioen Cassius Clay (de latere Muhammad Ali), van Amerikaanse basketballers, van roeiers, Nederlandse zwemsters, van de Duitse sprinter Armin Hary die de Amerikanen versloeg...

Alles was prachtig. Ongelooflijk fascinerend. Een openbaring!

De dertienjarige Mart, die toen nog Jan Marten werd genoemd, kon er geen genoeg van krijgen en was niet weg te slaan voor de televisie van de familie Westerneng. Cor, de heer des huizes, was een fervent sportliefhebber en vond het leuk dat Mart ook zo enthousiast was. Twee jaar eerder had hij ook al een paar keer mogen kijken naar wedstrijden van het WK voetbal, dat was gewonnen door het spectaculaire elftal van Brazilië, met de zeventienjarige Pele.

Sport was rond de jaren zestig van de vorige eeuw nog maar mondjesmaat op televisie. Het verschijnsel televisie was überhaupt nog een betrekkelijke zeldzaamheid; de Smeetsen luisterden nog gewoon naar de radio. Marts vader was weliswaar een sportliefhebber, maar het duurde tot 1966 voor hij een toestel aanschafte. Dat was ter gelegenheid van het WK voetbal in Engeland.

De eerste tekenen van een sportverslaving waren al eerder zichtbaar. Toen Jan Marten vijf jaar was begon hij al met het verzamelen van sportplaatjes. In zijn geboortestad Arnhem plakte hij ze in

het Olympische Helsinkiboek van 1952. Die plaatjes kreeg je bij het kopen van Planta-margarine; ze werden verstrekt via de melkboer die toen nog aan huis kwam.

Op zijn zesde, kort voordat het gezin naar Amsterdam verhuisde, wandelde Mart aan de hand van zijn vader nog regelmatig vanaf het ouderlijk huis aan de Amsterdamseweg naar het zo fraai bij park Angerenstein gelegen Vitessestadion Nieuw Monnikenhuize. Via de Pontanuslaan, de Dalweg, over de Hommelseweg richting Thomas a Kempislaan en de Monnikensteeg. De spelers van Vitesse maakten een enorme indruk: doelman Rinus l'Amie in zijn oranje shirt, Theunissen, Huiberts en de gebroeders Jansen.

In 1956 ging Jan Marten sparen voor het Olympische Spelenboek van Melbourne dat door kruidenier Simon de Wit werd uitgegeven. Daarom was Mart veelvuldig in de winkel in de Maasstraat te vinden, waar hij boodschappen deed voor zijn moeder. Gefascineerd bladerde hij keer op keer door het boekje met tekst van Klaas Peereboom en zwart-witplaatjes van waterpoloërs Ben Kniest en Fred van Dorp, zwemsters Hettie Balkenende, Cocky Gastelaars en Lenie de Nijs (later getrouwd met oud-waterpoloër en *Studio Sport*-medewerker Harry Vriend), zwemsprinter Wim de Vreng, verspringer Henk Visser, tienkamper Eef Kamerbeek en wielrenners Frans Mahn en Coen Niesten.

De passie was in 1960 nog zo hevig dat Mart een voorkeursbehandeling in de winkel kreeg. Achter de toonbank, links om de hoek in een kantoortje, mocht hij in een doos zoeken naar de plaatjes die hij nog niet had. *Rome 1960*, met een voorwoord van Jan Blankers, de man van Fanny Blankers-Koen, heeft hij ook nog steeds in de boekenkast staan. Naast afbeeldingen van vrijwel vergeten namen als turnster Bep van Iepenburg-Drommel, hockeyer T.P. Buteux van der Kamp, skiffleur Lex Redele, floretschermster Lenie Kokkes-Hanepen, staat er ook een foto in van zwemster Erica Terpstra.

Jeugd

Mart had van jongs af aan een meer dan gemiddelde interesse in sport en hij bezat de eigenschap – zijn moeder verbaasde zich er wel eens over – dat hij bijna alles wat hij erover las onthield.

Wielrennen was ook interessant. 's Zomers, wanneer de Tour de France werd verreden, stond Mart in Amsterdam eind jaren vijftig tegen zessen op de hoek van de Churchillaan en de Scheldestraat om de speciale Tour-editie van *Het Vrije Volk* aan de man te brengen. Soms stopte een buschauffeur speciaal even en betaalde twee dubbeltjes voor zo'n krantje. Op regenachtige dagen kon het gebeuren dat hij niets verkocht. Dan kwam zijn moeder na een uurtje langs en vroeg: 'Dag meneer, mag ik tien krantjes van u hebben?'

Had hij toch nog wat verdiend.

Stamboom

Marts grootouders van vaderskant woonden in Roermond. Twee jaar voor de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) uitbrak werd Marts vader geboren, in Duitsland. Omdat het een lastige bevalling dreigde te worden, werd de aanstaande moeder naar het ziekenhuis in Düsseldorf vervoerd, waar men over een uitgebreide medische expertise beschikte. Het was geen ongebruikelijke gang van zaken. In die tijd vormden Limburg en de Roerstreek min of meer één gebied en spraken de mensen ongeveer dezelfde taal.

Op zoek naar werk kwamen Smeets' grootouders in die roerige tijden vervolgens in Scheveningen terecht. 'Opa was meester-schoenmaker,' vertelt Smeets, 'maakte voor de rijken heel speciale schoenen. De zaak stond in de Stevinstraat, hun huis in de Renbaanstraat. Omaatje is lang blijven leven en is in Amsterdam, in mijn bed, overleden. Dat heb ik lange tijd een eng idee gevonden, oma dood in mijn bed.'

Opa ('Jan Willem Albertus') en oma ('Mien') van moederskant

woonden in Arnhem, op de Passavantlaan.

Smeets herinnert zich: 'Opa was buitengewoon betrokken bij van alles, enorm sociaal actief, overal was hij secretaris of secretaris-penningmeester, ook bijvoorbeeld van de ijsvereniging Thialf. Hij las veel. Kwam hij thuis, dan was het snel even eten, en dan meteen weer op weg naar een vergadering. Net-linkse mensen waren het, van het gebroken geweeertje. Ik weet nog dat ik aan hem vroeg wat dat speldje op zijn revers betekende.

Omdat hij niet naar de Hogere Burger School kon, had hij het moeten doen met de mulo. Verder ontwikkelde hij zich door zelfstudie. Hij kon uitgebreid over de natuur vertellen en hij sprak Esperanto, door de idealisten van de wereld beschouwd als de taal van de toekomst. Als afvallig SDAP-lid ging hij later meer de PSP-kant op; hij was medeoprichter van de PSP in Arnhem. Hij rookte sigaren en pijp. Als hij een pijp opstak stopte hij de kop vol met stukjes afgesneden sigaar. Opa was op 16 augustus jarig en vierde dat ieder jaar uitgebreid. Die verjaardagen in Arnhem waren heilig, dan kwam het hele stel bij elkaar. Meestal was het een zonnige dag en dan zaten er dertig, veertig mensen in de tuin.'

Omdat Smeets' familie van oma's kant vertakkingen naar Urk had, kwamen er soms ook vrouwen in klederdracht op visite, zoals tante Klaasje en tante Martje, een stevige, struise vissersvrouw.

Marts moeder is waarschijnlijk een verre afstammeling van de Oostenrijkse schrijver Arthur Schnitzler. Ze werd in 1916 ter wereld gebracht door niemand minder dan Just Göbel; arts, maar ook de fameuze Vitesse-keeper uit de jaren tien van de twintigste eeuw, die tweeëntwintig maal het Nederlandse doel verdedigde.

Ze had één zuster, tante Wip, met wie ze in harmonie opgroeide op de Passavantlaan, in het wijkje rond het Goeman Borgesiusplein, vlak bij park Sonsbeek. Ze hebben daar drie huizen bewoond, steeds iets groter.

Jeugd

Vader Lambertus Johannes ('Beer') en moeder Petronella Marretje Wilhelmina ('Nell') leerden elkaar kort voor de Tweede Wereldoorlog kennen. Nell had allerlei baantjes gehad en werkte op dat moment in Arnhem als secretaresse. Ze heeft er, kort voor de oorlog, nog met Audrey Hepburn in de revue gedanst. Tegen de zin van opa, die vond dat de meisjes iets te veel van hun benen lieten zien.

In militaire dienst was Beer sportleraar geworden. Zelf was hij een goede atleet, een behoorlijk snelle sprinter, en keeper bij het Haagse HBS. Omdat er weinig werk was, en omdat het hem een verstandige investering leek, volgde hij een verplegerscursus. In Arnhem heeft hij nog een tijd gewerkt op een instituut op Warnsborn waar ze verplegers nodig hadden. Het was een particuliere instelling waar kinderen van bekende rijke Nederlandse families (zoals de Brenninkmeijers) waren ondergebracht.

Ergens in Arnhem liep hij Nell tegen het lijf. In familiekring werd bij gelegenheid graag uitgebreid over hun eerste ontmoeting in de Arnhemse concertzaal Muis Sacrum. Beer had om de een of andere reden vertraging opgelopen, en verkeerde in zeer hoge nood. Toen hij gehaast zijn opwachting maakte waren zijn eerste woorden dan ook: je moet me excuseren, want ik moet nú naar het toilet!

Voorjaar 1940 werd Beer Smeets gemobiliseerd. Hij kwam op de Grebbeberglinie terecht, waar van 11 tot 13 mei flink slag werd geleverd. Tussen de gevechten door heeft hij samen met een paar kameraden nog een radeloze boer geholpen. Vanwege beschietingen door de Duitse troepen die aan de overkant van de Rijn gelegerd waren, had hij zijn koeien dagenlang niet kunnen melken. Onder dekking van Beer en een paar andere militairen, die naar de uiterwaarden waren gekomen, kon de boer, bijgestaan door een paar boerenknechten, eindelijk zijn plicht vervullen.

Het is een van de weinige verhalen uit die periode die Mart te

horen kreeg. Doorgaans was Beer Smeets nogal zwijgzaam over de oorlogsjaren.

September 1944 werden Beer en Nell vanwege de Slag om Arnhem geëvacueerd. Op fietsen zonder banden en onder vuur van overvliegende Messerschmitts reden ze richting Apeldoorn.

‘Vandaar zijn ze na een merkwaardige marsroute twee dagen later bij mensen in Bussum terechtgekomen. En vervolgens gingen ze door naar Amsterdam, naar vrienden die in het verzet zaten. Mijn vader is toen ook in het Amsterdamse verzet gegaan. Op een of andere manier is hij nog betrokken geweest bij de beruchte overval met de groep van Gerrit van der Veen. Heeft hij 24 uur in een dakgoot in de Beethovenstraat gelegen. Hij moest zich schuilhouden omdat hij iets bij zich had wat niet mocht worden gevonden. Wat dat precies was heeft hij ons nooit verteld, dat geheim heeft hij met zich meegenomen in het graf. Maar ik weet wel dat mijn moeder doodsangsten heeft uitgestaan, die dacht dat ze hem nooit meer terug zou zien.’

Na de bevrijding keerden Beer en Nell zo snel mogelijk terug naar Arnhem. Zeker weten doet Smeets het niet maar hij denkt dat zijn grootouders gedoogden dat Beer en Nell in die tijd bij elkaar sliepen.

In 1946 traden ze in het huwelijk. Als trouwkleiding droeg Beer het enige pak waarover hij beschikte: zijn militaire kostuum.

Het gezin betrok een woning aan de Amsterdamseweg nummer 46, tegenover het station. Vader treinde voor zijn werk bij het Amerikaanse bedrijf Remington Rand op en neer naar Amsterdam. Als hij weer thuiskwam klonk vanaf de straat het familiefluitje en zette Nell de aardappels en de groenten op. Naast het huisvrouwenbestaan bleef ze twee dagen per week werken als secretaresse.

Op 11 januari 1947 kwam Jan Marten Smeets ter wereld. Drieënhalf jaar later, op 1 september 1950, volgde broer Peter.

Rivierenbuurt

Een baan als hoofdvertegenwoordiger bij Remington lokte vader Smeets, die genoeg begon te krijgen van al dat geforens, zes jaar na Marts geboorte naar Amsterdam. Hij ging scheermesjes en elektrische scheerapparaten aan de man brengen.

Zo kwam het gezin in 1953 in een huurhuis in de Dintelstraat terecht, op nummer 35 één hoog. In Amsterdam-Zuid, in de Rivierenbuurt met zijn ruim opgezette stratenplan en brede stoepen.

Boven hen op twee hoog woonde het Duits-Nederlandse gezin Herbert en Hilde Frank, ook met twee zoons: Fred en Peter.

Herbert schreef boeken over kunst waarvan de manuscripten door zijn vrouw werden uitgetikt. Hij was bevriend met beroemdheden als Zadkine en Appel. Mart heeft werken van beiden aan de muur zien hangen en herinnert zich dat zijn vader een keer op waarschuwendende toon zei: 'Als de mensen dat maar nooit te weten komen.'

In dat artistieke gezin hield men er een ander leefritme op na dan te doen gebruikelijk. Mart herinnert zich dat de bovenburen overdag nog wel eens de liefde bedreven. 'Het was wat gehorig en ze deden dat zo godsliederlijk hoorbaar dat mijn moeder *met harde stem* ging praten, zodat wij niet hoorden dat er boven... Weet Peter ook nog goed. Als moeder hard ging praten lagen de burens te vrijen. Vaak aan het eind van de middag.'

Er woonden in de buurt meer mensen die later bekend zouden worden. Als Mart in de Dintelstraat aan de achterkant op hun balkonnetje stond, keek hij op het balkonnetje van Frits Barend, die in de Molenbeekstraat woonde. Twee huizen verder woonde Ernst Jansz, later lid van de groep Doe Maar en tegenover hem Marga Pauw, die haar eigen mode-imperiumpje zou ontwikkelen. De ouders van Ruud Krol hadden er ook een woning, net als de familie van Ton Boot.